herpy

SKÖLDPADDOR

Rysk landssköldpadda

Testudo horsfieldii

Testudo horsfieldii är en liten, härdig stäppsköldpadda från Centralasien med fyra klor på varje fot och en stor talang för att gräva. Skölden blir 13-25 cm lång, och arten kan leva i 40-50 år. Den trivs bäst i en stor, torr inhägnad med sol, utomhus på sommaren, och med en sval vintervila.

Familj: Testudinidae Engelska: Russian Tortoise Tidigare namn: *Agrionemys horsfieldii; Agrionemys horsfieldi*

FAKTARUTA

DJURET

Vuxenstorlek	**13-25 cm** total längd inkl. svans
Livslängd	**40-50 år**
Aktiv	**På dagen och i skymningen**
Levnadssätt	**Marklevande och grävande**
Biotop	**Öken och halvöken**
Svårighetsgrad	**Viss erfarenhet**

SKÖTSEL

Min. terrarium	**200 × 100 × 50 cm** L × B × H för 1 vuxet djur
Temperatur, dag	**24-29 °C**
Värmeplats	**35-38 °C**
Temperatur, natt	**20-23 °C**
Luftfuktighet	**40-60 %**
Vatten	**Vattenskål**
UVB	**Nödvändigt** Fergusonzon 3
Vintervila	**4-6 °C** 8-16 veckor
Föda	**Växter**
Hålls	**Ensamma eller i grupp**

AVEL

Fortplantning	**Äggläggande**
Könsmogen	**120 mån.**
Kullstorlek	**2-6 ägg**
Kullar per år	**1-4**
Inkubation	**60-75 dagar** vid 30-31 °C

SKYDD OCH PAPPER

CITES	**Bilaga II**
EU-bilaga	**Bilaga B**
IUCN	**Sårbar (VU)**

Om arten

Testudo horsfieldii är en liten landssköldpadda med en rund-oval, låg sköld som är platt längs ryggen. Skölden är ljusbrun, gulgrön eller olivfärgad med mörka fläckar på de stora sköldplattorna, och buksköldens färg är ofta fläckvis mörk eller helt svart. Huden är gulbrun. Arten har fyra klor på varje fot, där de andra *Testudo*-arterna har fem på frambenen, och svansspetsen slutar i en hård, benig tagg. De bakersta randsköldarna är förstorade och ofta något sågtandade.

Skölden (carapax) är 13-25 cm lång, hos de flesta vuxna djur 15-20 cm. Honorna blir störst, medan hanarna vanligen är 13-18 cm. Hanen har en längre svans, ofta hållen åt sidan, och längre klor. Honan har en kort, tjock svans. Arten är typart för släktet *Agrionemys*, som den ofta har förts till, men räknas numera vanligen till *Testudo*. Flera underarter har beskrivits, men de är inte allmänt erkända, och djur i handeln bestäms som arten.

Artnamnet hedrar naturforskaren Thomas Horsfield. Två djur av arten flög 1968 runt månen med den sovjetiska rymdsonden Zond 5 och var därmed bland de första levande varelserna som gjorde det.

T. horsfieldii är robust och aktiv, men den är inte ett sällskapsdjur för frekvent hantering. Den kräver mycket golvyta, sol och en årlig vintervila, och den är först fullvuxen vid 20-30 års ålder. Arten kan i fångenskap korsas med andra *Testudo*-arter, så den får inte hållas tillsammans med dem.

Läs mer: Vintervila och årstider

Utbredning och livsmiljö

Arten lever i Centralasien: södra Kazakstan, Kirgizistan, Tadzjikistan, Turkmenistan och Uzbekistan, nordöstra Iran, Afghanistan, norra Pakistan och västligaste Kina (Xinjiang). Den förekommer upp till omkring 2.400 m höjd i Afghanistan.

Uppgifter om förekomst i Armenien och Nepal är inte bekräftade, och arten finns inte i själva Ryssland. Den är inte naturligt utbredd i Europa. Bestånden är pressade av fångst för handel, överbetning, jordbruk och krig.

> **Naturlig utbredning:** Kazakstan, Kirgizistan, Tadzjikistan, Turkmenistan, Uzbekistan, Iran, Afghanistan, Pakistan och Kina.

LIVSMILJÖ

Arten lever på torr stäpp, i stenig halvöken och på sandig eller lerhaltig mark med gles växtlighet. Den förekommer oftast nära källor och bäckar, där gräs och örter är som frodigast.

Livet utspelar sig i hålor. Djuren gräver 80-200 cm långa gångar med en utvidgad kammare i änden, där de kan vända sig, och de tillbringar middagsvärmen och natten under jord. Våren är högsäsong: djuren kommer fram i mars-maj, parar sig direkt och äter färska örter så länge de är saftiga. Aktivitetsperioden är kort, omkring tre månader om året. När sommaren blir het och växterna torkar in gräver djuren ner sig och går i sommarvila. På vintern går de i vintervila vid omkring 4-5 °C på djupet i hålan, medan temperaturen vid ytan kan ligga under fryspunkten.

Skötsel

TERRARIET

Golvytan är det viktigaste, inte höjden. Ett glasterrarium lämpar sig inte: luften blir snabbt fuktig och instängd, och det finns inte plats att röra sig. Inomhus är en öppen sköldpaddslåda bäst, med en längd på minst 8 gånger och en bredd på 4 gånger djurets förväntade sköldlängd. Mindre utrymme används ofta med framgång, men den vanliga rekommendationen är 8 × 4 gånger sköldlängden. För en vuxen sköldpadda på 25 cm ger det minst 200 × 100 cm, och 200 × 200 cm är bättre. Sidorna ska vara ogenomskinliga och omkring 50 cm höga, eftersom arten klättrar förvånansvärt bra. Varje extra sköldpadda kräver minst 1 m² mer.

Den bästa lösningen är en utomhusinhägnad på sommaren, på en solig plats med skugga och god dränering, kompletterad med ett växthus eller en övertäckt del för kallt och vått väder. Väggen ska vara slät och ogenomskinlig, till exempel av betongblock, minst 45 cm hög, och gå minst 30 cm ner i marken. Täck med nät mot rävar och rovfåglar. Små ungar hålls inomhus tills de är omkring 10 cm. I ett svalt nordeuropeiskt klimat ska djuret vara inomhus eller i ett uppvärmt hus när dagstemperaturen inte längre håller sig över omkring 20 °C, och när nätterna sjunker under 10 °C.

Bottnen ska vara mycket torr och väldränerad, till exempel 60 % sand och 40 % matjord, minst 10 cm djup för ungdjur och 15 cm för vuxna, så att djuret kan gräva ner sig. Fuktig lerjord och gräsmatta ger hud-, sköld- och luftvägsinfektioner; på lerjord grävs det ut till 30 cm djup, och det fylls på med grus och sandig jord. Ge gömställen av kork, platta stenar och ett fuktigt gömställe i den svala änden. Ta bort spillning dagligen, och byt bottensubstratet helt med några månaders mellanrum inomhus.

TEMPERATUR

Inomhus ska det finnas en solplats på 35-38 °C, en sval zon på 24-29 °C och 20-23 °C på natten. Använd en eller två värmespotlights över solplatsen och vid behov ett keramiskt värmeelement på termostat för natten, och mät med digitala termometrar i båda ändar. Är hela inhägnaden över omkring 30 °C blir djuret stressat: i naturen gräver det ned sig för att undvika sommarvärmen och är bara ute på morgonen och kvällen.

Utomhus behöver djuren ingen extra värme på varma sommardagar, men när nätterna sjunker under 10 °C ska det finnas ett gömme med ljusfri värme (keramiskt värmeelement eller strålningspanel) inställt på omkring 16 °C. Ett växthus på en solig plats blir tillräckligt varmt de flesta dagar.

Vintervila: Arten går i vintervila i naturen, och friska djur bör göra det i fångenskap. Temperaturen ska ligga på 4-6 °C, så nära 5 °C som möjligt, i 8-16 veckor, även för stora djur. Sjunker temperaturen mot 2,5 °C finns risk för frost, och över 10 °C under längre tid tär djuret på sina reserver och vaknar. Se avsnittet om hälsa för förberedelse och kontroll.

Läs mer: Värme och temperatur

LUFTFUKTIGHET OCH VATTEN

Arten är anpassad till ett torrt klimat, så terrariet hålls torrt och väldränerat, med en relativ luftfuktighet på omkring 40-60 %. Däremot ska det alltid finnas ett fuktigt gömställe, till exempel en grotta eller låda fylld med fuktig jord i den svala änden, för gångarna i naturen är långt fuktigare än luften utanför. Ungdjur är mest utsatta för uttorkning och hålls något fuktigare, 40-75 %, högst på natten. Spraya bottnen, inte djuret.

Ungdjur ska sitta i ljummet, grunt vatten i 10-15 minuter 2 gånger i veckan, så att de får i sig tillräckligt med vätska. Håll dock djuret torrt i stort: blir bottnen ständigt blöt kan det ge sköldröta (infektion i skölden).

Läs mer: Luftfuktighet, sprayning och ventilation

VATTEN OCH VATTENKVALITET

Det ska alltid stå en låg, bred skål med färskt vatten, till exempel ett underfat, nedgrävd i bottnen, så att djuret lätt kan ta sig upp och ner. Vattnet får högst nå djurets knän. Sköldpaddan smutsar snabbt ner vattnet, så det ska bytas dagligen, och skålen skrubbas med djursäkert desinfektionsmedel en gång i veckan.

LJUS OCH UVB

Arten är dagaktiv och ska ha både kraftigt ljus och UVB (Ferguson-zon 3) hela året inomhus, med ett UV-index på omkring 3-4 på solplatsen. Använd ett reflekterande T5 HO-rör med 10-12 % UVB, ungefär en tredjedel av terrariets längd, monterat på den varma sidan nära värmelampan. Avståndet beror på rör, reflektor och nät, så mät UV-indexet med en UVI-mätare, och byt röret enligt tillverkarens anvisning.

UVB är inte lika starkt som dagsljus, så komplettera med en kraftig LED-lampa på omkring 6500 K som täcker större delen av terrariet. Ha ljuset tänt 14 timmar på sommaren och 10 timmar på vintern. Utomhus är konstgjort ljus onödigt.

Läs mer: Ljus och UVB

UTFODRING

T. horsfieldii är växtätare och ska ha en fiberrik, proteinfattig och sockerfattig kost. Baskosten är gräs, blad, blommor och de örter som växer vilt: maskros, klöver, groblad, tistlar, tusensköna och rosenmalva, samt blommor från samma växter. Allt ska vara fritt från bekämpningsmedel. Sallat som endivie och romansallat kan användas som fyllnad. Hö och gräs från gräsmattan kompletterar. Variation är nyckeln till en balanserad kost. Spenat, kål, broccoli och liknande ges bara sällan och i små mängder, och frukt bara mycket sällan, eftersom socker belastar matsmältningen.

Ungdjur i tillväxt får äta så mycket de vill, varje dag. När djuret närmar sig vuxen storlek begränsas mängden till en daglig portion lika stor som skölden, så att djuret inte blir fett. Ge maten på en platt sten eller en bricka, så att djuret inte sväljer bottensubstrat.

Strö ett fosforfritt kalktillskott över maten minst två gånger i veckan, oftare till ungdjur och honor under äggläggningstiden, och låt ett sepiaskal ligga framme hela tiden som kalkkälla och för att slita på näbben. Arten blir lätt för fet, så en stor inhägnad som ger motion är lika viktig som rätt mängd foder. Färdigfoder i pellets kan användas för omväxling, men inte som basfoder.

BETEENDE OCH HANTERING

Sköldpaddor tycker sällan om att plockas upp, och arten är mest till för att betraktas. Många kan lära sig att njuta av en mjuk skrubbning på skölden och ta mat från fingrarna. Ska djuret lyftas tas det underifrån med handflatan under buken och hålls med två händer om skölden, så att både kropp och ben stöttas. Ett fall kan ge allvarliga skador. Tvätta händerna före och efter.

Djuren är solitära och trivs bra ensamma. Flera djur kräver minst 1 m² extra golvyta per djur. Håll aldrig flera hanar tillsammans, för de slåss, och en hane och en hona tillsammans ger ägg. Hanarna förföljer honorna ihärdigt, så honor måste kunna komma undan. Arten gräver mycket, även under inhägnadens kant, och väggen ska därför nå ner i marken.

Avel

KÖNSMOGNAD OCH KÖNSBESTÄMNING

Hanarna är mindre och har längre svans och klor än honorna. Hanens kloköppning sitter längre ut på svansen än honans. Djuren räknas som könsmogna vid omkring 10 års ålder, men tillväxt och mognad beror på utfodring och klimat. Vänta med avel tills honan är välutvecklad och vid god hälsa.

PARNING

Parningen följer på vintervilan, på våren. Hanen cirklar runt honan, stannar framför hennes huvud och nickar snabbt med huvudet, medan han kan bita henne i frambenen och stöta till henne. Under själva parningen utstöter hanen höga kluckande eller pipiga läten.

Sätt hanen hos honan på en stor yta med många gömställen, och håll uppsikt så att honan kan komma undan. Dela djuren om hanen är för hård. Utebliven vintervila kan försvaga fortplantningsförmågan.

ÄGGLÄGGNING OCH KULLAR

Honan lägger 2-6 ägg i maj eller juni och kan lägga upp till tre kullar till under samma säsong. Hon gräver ett bo i sanden eller lös jord och täcker äggen. Ge henne ett soligt, torrt område med djup, lös jord där hon kan gräva.

INKUBATION

Flytta äggen försiktigt, utan att vända dem, till en äggkläckare med lätt fuktig vermikulit eller perlit. Vid en stabil temperatur på 30-31 °C kläcks äggen efter 60-75 dagar. I naturen tar det 80-110 dagar, och en del ungar stannar i boet över vintern och kommer fram först nästa vår.

UPPFÖDNING AV UNGAR

Ungarna har en sköldlängd på 3 cm vid kläckningen. Håll dem i en liten, torr inhägnad med ett fuktigt gömställe, UVB och en värmeplats, och bada dem i ljummet vatten två gånger i veckan. Ge dem foder varje dag: mjuka blad och örter i den mängd de vill äta. Tillväxten är långsam. Friska ungar kan ha en kortare vintervila än de vuxna, vanligen 8-12 veckor, men bör först undersökas av en veterinär.

Hälsa och vanliga misstag

De typiska problemen beror på felaktiga förhållanden, inte på arten i sig:

- Sköldröta och luftvägsinfektioner vid ständigt fuktig botten och kallt, fuktigt väder. Håll djuret torrt, och se till att det finns torra, varma vistelseplatser.
- Pyramidtillväxt (uppskjutande, tjocka sköldplattor) vid för torr luft, för mycket protein och för lite UVB och kalk.
- Benskörhet (metabol skelettsjukdom) vid brist på UVB, D3-vitamin och kalk: mjuk sköld, svaga lemmar och tillväxtfel.
- Fetma och för snabb tillväxt när det ges för mycket och för proteinrik föda.
- Övervuxen näbb och övervuxna klor när det inte finns hårda, grova föremål att gnaga på.
- Inre parasiter, som veterinären kontrollerar med ett träckprov hos nya djur och före vintervilan.

Ett friskt djur har klara ögon, en torr nos, en fast sköld och god aptit. Vinterhärva förutsätter ett friskt djur med god vikt: sjuka, avmagrade eller nyinköpta djur får inte gå i vintervila, eftersom sjukdom fortskrider medan djuret sover. Hoppas vintervilan över är det bara som nödlösning, för brist på vintervila under många år kan ge aptit- och njurproblem.

Innan vintervilan fastar djuret vid över 13 °C, så att tarmen töms: 2 veckor för djur under 1 kg och 3 veckor för djur på 1-1,5 kg. Under fastan badas det 3-4 gånger i veckan, så att det dricker. Vikt-längd-tabeller framtagna för medelhavssköldpaddor passar inte arten och får inte användas för att bedöma den. Vinterhärvan hålls vid 4-6 °C i 8-16 veckor, i en isolerad låda på en frostfri, mörk plats eller i ett kylskåp utan frysfack som bara används till sköldpaddan. Använd två termometrar, och flytta djuret direkt om temperaturen närmar sig 2,5 °C. Väg djuret varje eller varannan vecka: förlorar det mer än omkring 1 % av vikten på en månad, eller har det kissat, ska det väckas. Efteråt ska det i ett ljummet bad och under en värmelampa och börja äta inom en vecka.

Läs mer: Kalk, vitaminer och tillskott Läs mer: Vanliga sjukdomar och tecken på sjukdom

Fråga alltid dina kunniga bekanta

Guiden är ett bra ställe att börja på, men den kan inte ersätta erfarenhet. Djur är olika, och mycket av det viktigaste lär man sig av dem som har hållit arten i åratal. Prata med en uppfödare, en erfaren djurhållare eller en veterinär med kunskap om kräldjur och groddjur innan du skaffar djuret - och igen om något verkar fel.